Innhold

Forord 5

DEL I Folkeretten i et nøtteskall 15

Kapittel 1
Folkerett, kilder og metode 17
1.1 Innledning 17
1.2 Hvordan folkerett skapes og endres 18
1.3 Statssuverenitet 20
1.4 Statssuverenitetens betydning for folkerettens kilder og metode ... 26
1.5 Reglene om reglene 27
1.6 Folkerettslig metode 28
1.7 Folkerettens kilder – en oversikt 31
1.7.1 Traktater 32
1.7.2 Sedvane 33
1.7.3 Alminnelige rettsgrunnsetninger 34
1.7.4 Rettspraksis 34
1.7.5 Folkerettsteori 36
1.8 Betraktninger om folkerett 38

DEL II Traktater 41

Kapittel 2
Rettskilden traktat 43
2.1 Innledning 43
2.2 Avtaler skal holdes 45
2.3 Definisjon av traktater i Wienkonvensjonen 45
2.3.1 «international agreement concluded between states» 45

2.3.2 «in written form» 47
2.3.3 «governed by international law» 48
2.3.4 «whether embodied in a single instrument or in two or more related instruments» 50
2.3.5 «whatever its particular designation» 51
2.4 Definisjon av traktater i vedtektene til ICJ 51
2.4.1 ICJ-vedtektene artikkel 38 (1) 51
2.4.2 ICJ-vedtektenes artikkel 36 52
2.5 Ensidige forpliktelser 53
2.6 Rammene rundt traktatinngåelse 55
2.6.1 Traktatinngåelse 55
2.6.2 Hva er en stat? 55
2.6.3 Hvem kan forplikte en stat gjennom traktatinngåelse? 58
2.6.4 Vedtagelse av traktater 59
2.7 Tilslutning til traktater 59
2.7.1 Form på tilslutning til traktater 60
2.7.2 Ikrafttredelse 61
2.8 Reservasjoner 62
2.8.1 Tillatte reservasjoner 63
2.8.2 Hvem godkjenner/avviser reservasjoner? 65
2.8.3 Særlige regler for menneskerettighetskonvensjoner? 66
2.9 Tolkningserklæringer 69
2.10 Ugyldighet 70
2.10.1 Kompetansemangler 70
2.10.2 Innholdsmangler 71
2.10.3 Innholdet strider mot *jus cogens* 71
2.10.4 Tilblivelsesmangler 73
2.10.5 Særlig om fredsavtaler etter folkerettsstridig maktbruk 75
2.10.6 Konsekvenser av ugyldighet 78
2.11 Ikke-statsparter 78
2.12 Endringer av traktater 78
2.13 Tilbaketredelse, opphør eller midlertidig opphør av traktater 79
2.13.1 Vesentlig mislighold 80
2.13.2 Umulighet 81
2.13.3 Bristende forutsetninger 81
2.14 Forhold som ikke påvirker traktatforpliktelser 82
2.14.1 Krigsutbrudd 82

2.14.2 Ingen diplomatiske forbindelser 83
2.15 Fremgangsmåte ved krav om opphør av traktatforpliktelser 83

Kapittel 3
Tolkning av traktater 85
3.1 Innledning 85
3.2 Regler om tolkning av traktater 87
3.2.1 Gjelder reglene likt for alle traktater? 88
3.2.2 Oversikt over hovedreglene 89
3.3 Den generelle tolkningsregelen i artikkel 31 90
3.4 Ordlyd og formål, artikkel 31 (1) 91
3.4.1 Traktat 91
3.4.2 God tro 91
3.4.3 Ordlyden 93
3.4.4 Gjenstand og formål 95
3.5 Kontekst, artikkel 31 (2) 98
3.5.1 Tittel og tekst 99
3.5.2 Fortalen og vedlegg 99
3.5.3 Avtaler inngått under forhandlingene 100
3.5.4 Reservasjoner og tolkningserklæringer 100
3.6 Andre tolkningsmomenter, artikkel 31 (3) 101
3.6.1 Etterfølgende avtaler 102
3.6.2 Etterfølgende praksis 103
3.7 Andre folkerettslige regler som gjelder mellom partene 105
3.7.1 Systemisk tilnærming til folkeretten 105
3.7.2 Forholdene mellom partene 107
3.7.3 Vekting av andre regler som gjelder mellom partene 109
3.7.4 Dynamisk tolkning – den intertemporale regelen 110
3.8 Særskilt betydning, artikkel 31 (4) 112
3.9 Supplerende tolkningsfaktorer, artikkel 32 114
3.10 Forarbeider («preparatory works» / «travaux préparatoires») 114
3.10.1 I hvilke situasjoner anvendes forarbeider 115
3.10.2 Bekrefte 115
3.10.3 Avgjøre 117
3.10.4 Høy terskel for å anvende forarbeider 118
3.11 Riktig språkversjon, artikkel 33 120
3.11.1 Ulike betydninger på ulike språk 121
3.12 Tolkning av ensidige erklæringer 123

Kapittel 4

Traktater blir til – om forholdet mellom prosess og innhold 125
4.1 Innledning 125
4.2 Formålet med traktatprosesser 126
4.3 Prosedyreregler for traktatforhandlingene 128
4.3.1 Prosedyreregler – innledning 129
4.3.2 Vedtagelse av prosedyrereglene 131
4.4 Bærende elementer i internasjonale prosedyreregler 132
4.5 Regler om deltagelse 133
4.5.1 Stater er deltagere i traktatforhandlinger og parter i traktatene 133
4.5.2 Begrenset deltagelse 133
4.5.3 «Alle stater» eller «alle FN-medlemsstater» 134
4.5.4 Deltagelse basert på terskel 135
4.5.5 Observatørstater 136
4.5.6 Ikke-statlige observatører 137
4.6 Grunnutkastet («basic proposal») 139
4.6.1 Grunnutkast fra FNs folkerettskommisjon 139
4.6.2 Grunnutkast i andre traktatprosesser 140
4.7 Beslutninger og avstemninger 141
4.7.1 Wienkonvensjonens hovedregel om vedtagelse av traktater – to tredels flertall 142
4.7.2 Substansavgjørelser krever to tredels flertall og prosessuelle avgjørelser simpelt flertall 143
4.7.3 Enstemmighet versus konsensus 144
4.7.4 Målsetting om konsensus 145
4.7.5 Absolutt krav om konsensus («polsk riksdag») 147
4.8 Prosedyreregler for statspartskonferanser 148
4.9 Prosedyrereglene innvirker på sluttresultatet – dynamikk og eksempler 149
4.9.1 Tilleggsprotokoll II til Genèvekonvensjonene (TP II) 1974–1977 150
4.9.2 Nedrustningskonferansen (CD) fra 1978 154
CDs vedtagelse av kjemivåpenkonvensjonen – CWC 154
CDs manglende vedtagelse av prøvestansavtalen – CTBT 155
Arbeidet i CD i dag 155
4.9.3 FNs rammekonvensjon om inhumane konvensjonelle våpen (CCW) fra 1980 156

Vedtagelse av CCW protokoll I, II, III, IV 158
4.9.4 Minekonvensjonen (MBC) 1997 159
4.9.5 Vedtektene for Den internasjonale straffedomstolen (ICC) 1998 162
4.9.6 Klaseammunisjonskonvensjonen (CCM) 2008 165
4.9.7 CCW Protokoll VI – konsensuskravet slår begge veier ... 166
4.9.8 FNs våpenhandelstraktat (ATT) 2013 168
4.9.9 Traktaten om atomvåpenforbud (2017) TPNW 171
4.9.10 FNs klimakonvensjon 173
4.9.11 Plasttraktaten 177
4.10 Avsluttende bemerkninger 178

DEL III Uskreven folkerett 181

Kapittel 5
Sedvanerettens opphav og karakter 183
5.1 Introduksjon 183
5.2 Sedvanerettens begrunnelser 183
5.3 Effekter av å konstatere en sedvanerettsregel 185
5.4 Traktatregel eller sedvanerettslig regel 186
5.5 Trinnhøyde og regelhierarki 189
5.5.1 *Jus cogens* – høyere trinnhøyde 190
5.5.2 *Erga omnes* – bindende overfor alle 192
5.5.3 Hvordan løse motstrid 193

Kapittel 6
Rettskilden folkerettslig sedvane 196
6.1 Introduksjon 196
6.2 Folkerettslig sedvane er rettslig bindende 197
6.3 Definisjon av folkerettslig sedvane 198
6.4 Konstatering av sedvane eller tolkning av sedvanerettslige regler .. 200
6.5 Det objektive elementet – statspraksis 202
6.5.1 Alminnelig 203
6.5.2 Utbredt 204
6.5.3 Enhetlig 204
6.5.4 Varig 205
6.5.5 Avvikende praksis 205

6.5.6 Fravær av statspraksis 206
6.5.7 Spesielt berørte staters praksis 207
6.5.8 Hemmelig statspraksis 208
6.6 Det subjektive elementet – *opinio juris* 209
6.6.1 Erklæringer 210
6.6.2 Posisjoner 210
6.6.3 Nasjonale lover og dommer mv. 211
6.6.4 Handlinger 213
6.6.5 Manglende reaksjoner 213
6.6.6 Spesielt berørte staters syn 214
6.7 Særlige temaer knyttet til folkerettslig sedvane 215
6.7.1 Statspraksis og *opinio juris* som ett 215
6.7.2 Kun stater eller også internasjonale organisasjoner 216
6.8 Sedvane uttrykt i andre folkerettskilder 216
6.8.1 Traktater som kodifiserer sedvane 217
6.8.2 Resolusjoner vedtatt av mellomstatlige organisasjoner 218
6.8.3 Resolusjoner i FNs sikkerhetsråd 219
6.8.4 Resolusjoner i FNs generalforsamling 220
6.9 Tolkning av sedvanerett 221
6.9.1 Sedvanerett som også er reflektert i traktatrett 223
6.9.2 Tolkning av uskreven sedvane 224
6.10 Når uskreven folkerett ikke er lik for alle 226
6.10.1 Vedvarende motstander 227
6.10.2 Regional sedvanerett 230
6.11 Opphør («desuetude») 232

Kapittel 7
Alminnelige rettsgrunnsetninger 235
7.1 Innledning 235
7.2 Alminnelige rettsgrunnsetninger er folkerettslig bindende 235
7.3 Definisjon av alminnelige rettsgrunnsetninger 236
7.3.1 Rettsgrunnsetninger 237
7.3.2 Anerkjent av siviliserte stater 238
7.3.3 Alminnelig 239
7.4 Funksjonene til alminnelige rettsgrunnsetninger 239
7.4.1 Fylle rettslige tomrom 239
7.4.2 Bidra til sammenheng i det internasjonale rettssystemet 240
7.4.3 Tolke og utfylle andre folkerettslige regler 240

7.5 Grensedragning mellom rettsgrunnsetninger og sedvane 241

Kapittel 8
Subsidiære hjelpemidler – domstolspraksis og rettsteori 244
8.1 Innledning 244
8.2 Subsidiære hjelpemidler 245
8.3 Avgjørelser fra domstoler og tribunaler 246
8.3.1 Internasjonale domstoler følger sine egne presedenser 247
8.3.2 Internasjonale domstoler identifiserer og tolker sedvanerett som binder alle 248
8.3.3 Internasjonale domstoler med særlig spisskompetanse 249
8.4 Internasjonale domstolers vekt og relevans 249
8.4.1 Den internasjonale domstolen i Haag (ICJ) 250
8.4.2 Den internasjonale straffedomstolen ICC 254
8.4.3 Andre særdomstoler 256
8.4.4 Regionale domstoler 256
8.4.5 Nasjonale domstoler 257
8.5 Folkerettsteori 258
8.5.1 Folkerettslig ekspertise 259
8.5.2 FNs folkerettskommisjon (ILC) 260
8.5.3 Samlinger av spesiell folkerett, manualer, studier mv. 261
8.6 Andre hjelpemidler (ekspertorganer, internasjonale organisasjoner) 262

DEL IV Brudd på folkeretten 265

Kapittel 9
Håndhevelse og effekter av folkerettsbrudd 267
9.1 Innledning 267
9.2 Staters ansvar 270
9.2.1 Statsansvar 270
9.2.2 Attribusjon 272
9.2.3 Individer i folkeretten 273
9.3 Multilaterale tvangsmidler 274
9.3.1 Multilaterale militære pressmidler 275
9.3.2 Multilaterale ikke-militære pressmidler (sanksjoner) 276

9.3.3 Domstoler og tvisteløsning 278
9.4 Direkte pressmidler 281
9.4.1 Direkte militære pressmidler 283
9.4.2 Mottiltak gjennom ikke-militære pressmidler (sanksjoner) 285
9.4.3 Politiske svar – retorsjoner (sanksjoner) 287
9.5 Brudd på sedvane – eller en ny regel? 288
9.5.1 Avvik kan være brudd eller ny praksis 288
9.5.2 Når fører brudd til en ny regel? 290
9.5.3 Retten slik den er (de lege lata), eller noe annet? 291

Vedlegg
Vienna Convention on the Law of Treaties 295

Forkortelser 339

Litteratur 341

Registre 354

Stikkord 364